

Comparing the Economic Situation of Russia and Iran: Challenges and Opportunities in Global Trade and Strategies for Enhancing Economic Growth

Neda Nefari ^{ID}*

Assistant Professor, Department of Public Administration, Management, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran.

Rooh Elah Fayazi Barjin ^{ID}

PhD student in public administration, Islamic Azad University, North Tehran branch, Tehran, Iran.

Hossein Mehdi Roknabadi ^{ID}

PhD student in public administration, Islamic Azad University, North Tehran branch, Tehran, Iran.

Jamshid Salehi Sedkiani ^{ID}

Professor, Department of Industrial Management, Faculty of Accounting and Management, University Allameh Tabataba'i, Tehran, Iran

DOI: 10.22098/cpa.2024.14566.1033

Abstract

Context and Purpose: Background and purpose: This study has conducted a comparative analysis of the economic conditions of Russia and Iran, focusing on key economic indicators in order to clarify the challenges and opportunities that each country faces in the field of world trade. The main goal is to analyze the economic prospects of these nations in order to identify the obstacles and prospects that exist to increase their participation in world trade, with the ultimate goal of providing strategies to strengthen their economic growth and progress. This research is inspired by the evolving dynamics of international trade and its vital role in national development strategies.

Methodology: Methodology: Using a comparative method, this research has combined information from a set of scientific documents and data obtained from internationally recognized scientific and statistical centers. The analysis revolves around critical economic metrics, including gross domestic product (GDP), foreign trade turnover, investment ratios, and other important economic indicators. Data are carefully sourced from authoritative sources,

* Corresponding Author: nedanafari191@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-4695-8252>

How to Cite: Nefari, N., Fayazi, R.E., Roknabadi, H.M., Salehi.S, J.,(2024). Comparing the Economic Situation of Russia and Iran: Challenges and Opportunities in Global Trade and Strategies for Enhancing Economic Growth. *Comparative Public Administration Quarterly*, Volume2 (Issue2), PP 139-174. DOI: 10.22098/cpa.2024.14566.1033

including the International Monetary Fund (IMF), Thomson Reuters reports, National Venture Capital Association (NVCA) and Federal Statistical Service data, comprehensive World Bank reports and databases, Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), Bloomberg, and the Eurasian Economic Union (EAEU), central information from the Central Bank of the Islamic Republic of Iran, United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (ESCAP), Russian Analytical Journal, Iran Statistics Center, Economist Information Unit (EIU)) and Publications of the Brookings Institution are extracted and compiled to provide a solid basis for comparative analysis.

Findings: The analysis reveals that both Russia and Iran face various challenges and opportunities in global trade. These challenges include heavy reliance on fuel and energy exports in Russia and sanctions and geopolitical tensions in Iran. The findings indicate that both countries need to increase the diversity of their exports and imports, manage risks associated with sanctions and geopolitical changes, and boost investment in innovation, research, and development.

Conclusion: Based on the findings, strengthening economic growth in both countries can be achieved through increasing the diversity of exports and imports, optimizing risk management, and enhancing investment in innovation, research, and development.

Keywords: Economic comparison, global trade, economic diversity, foreign investment, research and development.

Extended abstract

Context and Purpose: The present study compares the economic status of Russia and Iran using a comparative approach and focusing on key economic indicators. The main objective is to analyze the challenges and opportunities in global trade for both countries and provide recommendations for enhancing their economic growth and development.

Methodology: A comparative method is employed in this study, drawing on scientific documents and data from international statistical and scientific centers. Data related to Gross Domestic Product (GDP), foreign trade financial flows, investment ratios, and other economic indicators are collected from credible sources such as the IMF, Thomson Reuters, NVCA, and federal statistical services.

Findings: The analysis reveals that both Russia and Iran face various challenges and opportunities in global trade. These challenges include heavy reliance on fuel and energy exports in Russia and sanctions and geopolitical tensions in Iran. The findings indicate that both countries need to increase the diversity of their exports and imports, manage risks associated with sanctions

| فصلنامه مدیریت دولتی تطبیقی | سال دوم | دوره ۲ | شماره ۲

and geopolitical changes, and boost investment in innovation, research, and development.

Conclusion: Based on the findings, strengthening economic growth in both countries can be achieved through increasing the diversity of exports and imports, optimizing risk management, and enhancing investment in innovation, research, and development.

Keywords: Economic comparison, global trade, economic diversity, foreign investment, research and development.

مقایسه تطبیقی وضعیت اقتصادی روسیه و ایران: چالش‌ها و فرصت‌ها در تجارت جهانی و راهکارهای تقویت رشد اقتصادی

ندا نفری^۱

استادیار گروه مدیریت دولتی، مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران.

روح اله فیاضی بارجین^{ID}

دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران.

حسین مهدی رکن آبادی^{ID}

دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران.

جمشید صالحی صدقیانی^{ID}

استاد گروه مدیریت صنعتی، دانشکده حسابداری و مدیریت، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۱۱

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۲/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۲۳

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۱۳۹-۱۷۴

چکیده

زمینه و هدف: این مطالعه، تحلیل مقایسه‌ای از شرایط اقتصادی روسیه و ایران را با تمرکز بر شاخص‌های اقتصادی کلیدی به منظور روشن‌سازی چالش‌ها و فرصت‌هایی که هر کشور در عرصه تجارت جهانی با آن روبرو است، انجام داده است. هدف اصلی، تجزیه و تحلیل چشم‌اندازهای اقتصادی این ملت‌ها است تا موانع و چشم‌اندازهایی که برای افزایش مشارکت آن‌ها در تجارت جهانی وجود دارد، با هدف نهایی ارائه استراتژی‌هایی برای تقویت رشد و پیشرفت اقتصادی آن‌ها شناسایی شوند. این تحقیق توسط دینامیک‌های در حال تحول تجارت بین‌المللی و نقش حیاتی آن در استراتژی‌های توسعه ملی الهام گرفته شده است. روش‌شناسی: با استفاده از روش مقایسه‌ای، این تحقیق اطلاعاتی را از مجموعه‌ای از اسناد علمی و داده‌های به دست آمده از مراکز آماری و علمی بین‌المللی شناخته شده ترکیب کرده است. تحلیل حول متریک‌های اقتصادی حیاتی، از جمله تولید ناخالص داخلی (GDP)، گردش تجارت خارجی، نسبت‌های سرمایه‌گذاری و سایر شاخص‌های اقتصادی مهم می‌چرخد. داده‌ها با دقت از منابع معتبر، از جمله صندوق بین‌المللی پول (IMF)، گزارش‌های تانسون رویترز، انجمن سرمایه‌گذاری مخاطره‌آمیز ملی (NVCA) و داده‌های خدمات آماری فدرال، گزارش‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی جامع بانک جهانی، سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD)، بلومبرگ، و اتحادیه اقتصادی اوراسیا (EAEU)، اطلاعات محوری از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد برای آسیا و اقیانوسیه

^۱ نویسنده مسئول. nedanafari191@gmail.com

| فصلنامه مدیریت دولتی تطبیقی | سال دوم | دوره ۲ | شماره ۲

(ESCAP)، مجله تحلیلی روسیه، مرکز آمار ایران، واحد اطلاعات اکونومیست (EIU)) و انتشارات موسسه بروکینگز استخراج و جمع‌آوری شده‌اند تا زمینه‌ای محکم برای تحلیل مقایسه‌ای فراهم آورند.

یافته‌ها: تحلیل نشان می‌دهد که هر دو کشور، روسیه و ایران، با چالش‌ها و فرصت‌های مختلفی در تجارت جهانی مواجه هستند. این چالش‌ها شامل وابستگی زیاد به صادرات سوخت و انرژی در روسیه و تحریم‌ها و تنش‌های جغرافیایی در ایران می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهد که هر دو کشور نیازمند افزایش تنوع در صادرات و واردات، مدیریت ریسک‌های مرتبط با تحریم‌ها و تغییرات جغرافیایی، و افزایش سرمایه‌گذاری در نوآوری و تحقیق و توسعه هستند.

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌ها، تقویت رشد اقتصادی در هر دو کشور می‌تواند از طریق افزایش تنوع در صادرات و واردات، مدیریت بهینه ریسک‌ها، و افزایش سرمایه‌گذاری در نوآوری و تحقیق و توسعه ایجاد شود.

کلیدواژه‌ها: مقایسه اقتصادی، تجارت جهانی، تنوع اقتصادی، سرمایه‌گذاری خارجی، تحقیق و توسعه.

مقدمه

پویایی اقتصاد جهانی تحت تأثیر عوامل متعددی است که از سیاست‌های اقتصادی داخلی گرفته تا روابط ژئوپلیتیکی بین کشورها را شامل می‌شود (Lal Khazri and Ashna, 1402; Afzali et al., 1402; Alexandrou and Basravi, 2024). محققان مدت‌هاست که به دنبال درک و تعیین کمیت اهمیت اقتصادی کشورها در صحنه جهانی بوده‌اند و از شاخص‌های مختلفی برای ارزیابی عملکرد و تأثیر آن‌ها استفاده می‌کنند (Gürler et al., 2024؛ Strielkowski et al., 2023). تولید ناخالص داخلی (GDP)، گردش مالی تجارت خارجی، نسبت‌های سرمایه‌گذاری در سرمایه‌گذاری‌های جهانی، مشارکت در انجمن‌های یکپارچه‌سازی، و مشارکت در سازمان‌های بین‌المللی به عنوان معیارهای محوری در این تلاش هستند. اولاً، درصد تولید ناخالص داخلی (GDP) در تولید ناخالص داخلی جهان نشان‌دهنده توسعه کلی کشور در صحنه جهانی است. ثانیاً، سهم گردش تجارت خارجی یک کشور در گردش تجارت جهانی نشان‌دهنده نقش آن در تقسیم کار بین‌المللی است. ثالثاً، نسبت سرمایه‌گذاری‌ها در سرمایه‌گذاری‌های جهانی به عنوان شاخصی از مشارکت کشور در حرکت سرمایه جهانی عمل می‌کند. چهارم، مشارکت در انجمن‌های ادغام و پنجم، مشارکت در سازمان‌های بین‌المللی نیز به جایگاه یک کشور در چشم‌انداز اقتصادی جهانی کمک می‌کند (Jean-Paul & Martine, 2018؛ Nicoletti et al., 2003؛ Dicken, 2003). در این زمینه، هدف تحقیق حاضر بررسی مسیرهای اقتصادی ایران و روسیه، دو بازیگر مهم اقتصاد جهانی است. این مطالعه با تحلیل شاخص‌های کلیدی مانند تولید ناخالص داخلی، گردش تجارت خارجی، نسبت سرمایه‌گذاری، مشارکت در مجامع ادغام و مشارکت در سازمان‌های بین‌المللی، به دنبال تبیین جایگاه و تحرکات کنونی ایران و روسیه در اقتصاد جهانی است. از طریق بررسی دقیق این شاخص‌ها، این تحقیق تلاش می‌کند تا چالش‌ها، فرصت‌ها و الزامات استراتژیک را برای هر دو کشور در مسیریابی از پیچیدگی‌های چشم‌انداز اقتصاد جهانی معاصر شناسایی کند.

¹ Gürler et al.

² Strielkowski et al.

³ Jean-Paul & Martine

⁴ Nicoletti et al.

⁵ Dicken

ایران و روسیه به عنوان بازیگران برجسته در عرصه بین‌المللی شایسته بررسی دقیق عملکرد اقتصادی و موقعیت استراتژیک خود هستند. در حالی که هر دو کشور دارای ذخایر غنی منابع طبیعی و دارای نفوذ ژئوپلیتیک قابل توجهی هستند، مسیرهای اقتصادی آن‌ها الگوهای متمایزی را نشان می‌دهد که بر اساس زمینه‌های منحصر به فرد تاریخی، سیاسی و اجتماعی-اقتصادی شکل گرفته است. با توجه به این ملاحظات، هدف اصلی این تحقیق بررسی دقیق مسیرهای اقتصادی ایران و روسیه، هر دو بازیگر مهم در اقتصاد جهانی است. این پژوهش با تحلیل شاخص‌های کلیدی مانند تولید ناخالص داخلی، گردش تجارت خارجی، نسبت سرمایه‌گذاری، مشارکت در مجامع ادغام و مشارکت در سازمان‌های بین‌المللی، به دنبال تبیین موقعیت‌ها و حرکت‌های کنونی ایران و روسیه در چشم‌انداز اقتصاد جهانی است. از طریق بررسی دقیق این شاخص‌ها، پژوهش تلاش می‌کند تا چالش‌ها، فرصت‌ها و الزامات استراتژیک پیش روی هر دو کشور را در مسیریابی از پیچیدگی‌های محیط اقتصاد جهانی معاصر شناسایی کند.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در این بخش ابتدا به چشم‌انداز اقتصادی ایران و روسیه وضعیت سایر شاخص‌ها در کشور مورد بررسی قرار می‌گیرد.

چشم‌انداز اقتصادی ایران

سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ افق توسعه همه‌جانبه را در ابعاد فرهنگی، علمی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی ترسیم می‌کند. این برنامه ۲۰ ساله برگرفته از پیشنهاد مجمع تشخیص مصلحت نظام از سال ۱۳۸۳ در چهار برنامه توسعه ۵ ساله متوالی محقق شده است. آخرین گزارش بانک جهانی بینشی از مسیر اقتصادی ایران ارائه می‌دهد که رشد ۲.۲ درصدی در سال ۲۰۲۳ و افزایش قابل توجهی به ۹.۱ درصد در سال ۲۰۲۴ را پیش‌بینی می‌کند. صندوق بین‌المللی پول (IMF) با بررسی شاخص‌های مختلف اقتصاد کلان برای ایران، اقتصاد ۱.۸ تریلیون دلاری، کاهش ۳۲ درصدی تورم، افزایش ۷ درصدی صادرات و کاهش ۸ درصدی واردات را برای سال آینده پیش‌بینی می‌کند. شایان ذکر است، ایران علیرغم تحریم‌ها، در سال ۲۰۲۱ نسبت به سال قبل (۲۰۲۰) رشد ۲۸ درصدی صادرات غیرنفتی داشته است. بانک جهانی در ادامه پیش‌بینی کرد نرخ تورم ایران در سال ۲۰۲۳ به ۳۲ درصد کاهش یابد.

ایران که به خاطر دستاوردهای خود در تولید نفت و گاز شناخته شده است، در صنعت پتروشیمی نیز پیشرفت‌های چشمگیری داشته است. با این حال، سفر اقتصادی ایران در

سال‌های اخیر با نوساناتی همراه بوده است که تلاش می‌کند به نرخ رشد پایداری دست یابد. رشد اقتصادی در دهه گذشته از کاهش ۳.۷ در سال ۲۰۱۲ (۱۳۹۰-۱۳۹۱) تا رشد قابل توجه ۸.۸ در سال ۲۰۱۶ (۱۳۹۴-۱۳۹۵) متغیر بود. با این وجود، در سال ۲۰۲۲ (۱۴۰۰-۱۴۰۱)، رشد اقتصادی ایران به طور متوسط ۳ درصد بوده است. پیش‌بینی‌های سازمان‌های بین‌المللی مانند صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی، نرخ رشد آهسته‌تری را برای ایران در سال ۲۰۲۳ نشان می‌دهد. یکی از بزرگ‌ترین چالش‌هایی که اقتصاد ایران با آن روبرو است، رکود اقتصادی جهانی ناشی از همه‌گیری کووید-۱۹ است. تأثیر گسترده این همه‌گیری نه تنها تلاش‌های بازسازی را متوقف کرده بلکه آسیب‌پذیری‌های موجود در اقتصاد ایران را نیز تشدید کرده است. این وضعیت توسط تحریم‌های شدیدتر نفتی که جریان درآمدهای نفتی ایران و موقعیت آن در بازار جهانی نفت را به شدت محدود کرده، پیچیده‌تر شده است. چنین تحریم‌های اقتصادی، به طور معمول ایران را در مقایسه با همسایگان منطقه‌ای خود در یک موقعیت رقابتی نامطلوب قرار داده و چشم‌انداز رشد اقتصادی آن را بیشتر مختل کرده است. تشدید این چالش‌ها توسط زیرساخت‌های فرسوده در بخش نفت و گاز، یک مانع جدی برای آرزوهای اقتصادی ایران به شمار می‌رود. وضعیت ناکارآمد این بخش نه تنها کارایی عملیاتی و خروجی را تضعیف می‌کند بلکه توانایی ایران برای بهره‌برداری از منابع طبیعی غنی خود، که ستون اصلی بنیاد اقتصادی آن است، را محدود می‌کند. این سناریو نیاز فوری به سرمایه‌گذاری‌های استراتژیک برای مدرن‌سازی زیرساخت‌ها و پذیرش پیشرفت‌های فناورانه برای احیای این بخش حیاتی را مورد تأکید قرار می‌دهد. علاوه بر این، تعامل پیچیده تحریم‌های بین‌المللی، پیامدهای همه‌گیری جهانی و فرسودگی زیرساخت‌ها، نیاز به یک رویکرد چندوجهی به استراتژی اقتصادی ایران را ضروری می‌سازد. رویارویی مستقیم با این چالش‌ها از طریق اصلاحات سیاستی، تلاش‌های تنوع‌بخشی و همکاری بین‌المللی، برای تحقق پتانسیل اقتصادی مورد نظر ایران و اطمینان از مسیر رشدی مقاوم و پایدار، ضروری است. بنابراین، در حالی که چشم‌انداز اقتصادی ایران نقشه‌ای از پتانسیل و پشتکار را ارائه می‌دهد، اما همچنین با چالش‌های قابل توجهی روبرو است که نیازمند بینش استراتژیک و اقدامات سیاستی انعطاف‌پذیر است. مسیر پیش رو نیازمند ترکیبی متعادل از اصلاحات داخلی و مشارکت خارجی است، که به دنبال باز کردن قابلیت‌های اقتصادی ایران ضمن ناوبری در منظره اقتصادی جهانی پیچیده است.

چشم انداز اقتصادی روسیه

Ilyin & Morev^۱ (2018) در مقاله خود با عنوان "آینده نگران کننده ۲۰۲۴" که اجرای فرمان ۲۰۴ ریاست جمهوری و رهنمودهای کلیدی تعیین شده توسط رئیس جمهور ولادیمیر پوتین را تجزیه و تحلیل کردند، بینش هایی را در مورد چشم انداز اقتصادی روسیه ارائه کردند. هدف این است که روسیه تا سال ۲۰۲۴ در بین پنج قدرت برتر جهانی قرار گیرد. از آنجایی که جهان با چالش‌های جاری همه‌گیری کووید-۱۹ که وارد سومین سال خود می‌شود دست و پنجه نرم می‌کند، انتظار می‌رود رشد جهانی در سال آینده به حدود ۴.۳ درصد کاهش یابد. علیرغم پیش‌بینی کاهش تدریجی تورم در سال ۲۰۲۲، پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که تورم به طور مداوم بالاتر از سطح هدف در بیشتر سال باقی خواهد ماند. در این زمینه، پیش‌بینی می‌شود که رشد اقتصادی روسیه در سال ۲۰۲۲ به ۲.۴ درصد برسد که به عملکرد پایدار بخش نفت این کشور نسبت داده می‌شود. با این حال، انتظار می‌رود این رشد به ۱.۸ درصد در سال ۲۰۲۳ کاهش یابد. نرخ نسبتاً پایین واکسیناسیون در کشور ممکن است ادامه اقدامات مهار کووید-۱۹ را ضروری کند که به طور قابل توجهی بر رشد اقتصادی تأثیر می‌گذارد. عدم قطعیت دورنمای تورم را احاطه کرده است و این احتمال وجود دارد که تورم در سطوح بالاتر از حد انتظار باقی بماند. علاوه بر این، عواملی مانند برنامه‌های فدرال رزرو برای کاهش تسهیلات کمی در ایالات متحده ممکن است منجر به انقباض طولانی مدت پولی شود که به طور بالقوه چشم انداز رشد را کاهش می‌دهد. مسیر اقتصادی بلندمدت روسیه به عوامل متعددی بستگی دارد. چالش‌ها از نرخ‌های رشد بالقوه پایین ناشی می‌شوند که موانعی را برای دستیابی به اهداف کلی توسعه از جمله بهبود درآمد و استانداردهای زندگی ایجاد می‌کنند. غلبه بر این چالش‌ها مستلزم تقویت چارچوب‌های مبتنی بر بازار و تشویق شرکت‌ها برای رقابت، نوآوری و کمک به ارزش در هر دو زنجیره ارزش داخلی و جهانی است. علاوه بر این، استراتژی جدید توسعه کم کربن روسیه که در اکتبر ۲۰۲۱ رونمایی شد، چشم اندازی بلندپروازانه با هدف تقویت رشد سبز ارائه می‌دهد. این استراتژی برنامه‌هایی را برای کاهش قابل توجه انتشار خالص تا سال ۲۰۵۰ ترسیم می‌کند و در نهایت به بی طرفی خالص کربن دست می‌یابد. این استراتژی با هدف قرار دادن میانگین نرخ رشد سالانه حداقل ۳ درصد، به دنبال توسعه اقتصاد و در عین حال انتقال به یک مدل سازگار با محیط زیست است. دستیابی به این هدف دوگانه مستلزم تلاش‌های هماهنگ برای

¹ Ilyin & Morev

رسیدگی به محدودیت‌های سیستمی برای رشد و رقابت است، در حالی که هزینه‌های مرتبط با گذار سبز را به حداقل می‌رساند. پذیرش فرصت‌های ارائه شده توسط این استراتژی در هدایت روسیه به سمت توسعه اقتصادی پایدار و انعطاف پذیر در درازمدت بسیار مهم خواهد بود.

روش شناسی تحقیق

روش پژوهش رویکردی تطبیقی دارد که با تکیه بر اسناد علمی منتشر شده و انبوهی از داده‌های مراکز بین‌المللی آماری و علمی مربوط به ایران و روسیه به تجزیه و تحلیل می‌پردازد. این روش به توصیفی و تحلیلی است و با هدف تشریح شاخص‌های کلیدی اقتصادی مانند تولید ناخالص داخلی (GDP)، گردش مالی تجارت خارجی، نسبت‌های سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاری‌های جهانی، و مشارکت این کشورها در انجمن‌های یکپارچه‌سازی و سازمان‌های بین‌المللی است. اطلاعات و داده‌های آماری استخراج‌شده از مجموعه‌ای از منابع برجسته، از جمله صندوق بین‌المللی پول (IMF)، تامسون رویترز، انجمن ملی سرمایه‌گذاری خطرپذیر (NVCA) و خدمات گمرکی فدرال، گزارش‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی جامع بانک جهانی، سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD)، بلومبرگ، و اتحادیه اقتصادی اوراسیا (EAEU)، اطلاعات محوری از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد برای آسیا و اقیانوسیه (ESCAP)، مجله تحلیلی روسیه، مرکز آمار ایران، واحد اطلاعات اکونومیست (EIU) و انتشارات موسسه بروکینگز استخراج و جمع‌آوری شده است. این منابع در مجموع پایه‌ای قوی برای درک محیط‌های کلان اقتصادی ایران و روسیه فراهم می‌کنند و بینش‌هایی درباره سیاست‌های پولی، نرخ‌های تورم و روندهای اقتصادی گسترده‌تر ارائه می‌دهند. از طریق این آرایه گسترده از داده‌ها، هدف این تحقیق ارائه یک تحلیل مقایسه‌ای ظریف از چشم‌اندازهای اقتصادی ایران و روسیه است و درک عمیق‌تر موقعیت آن‌ها در چارچوب اقتصاد جهانی و چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی آن‌ها را تسهیل می‌کند و جنبه تحلیلی پویایی اقتصاد جهانی در رابطه با ایران را بررسی می‌کند و عواملی از سیاست‌های داخلی تا روابط ژئوپلیتیکی را بررسی می‌کند. یک محدودیت قابل توجه در زمینه توسعه ایران، نبود شاخص‌های دقیق برای سنجش پیشرفت در ابعاد مختلف است. برای پرداختن به این موضوع، این مطالعه استفاده از شاخص‌های جهانی توسعه صنعتی را پیشنهاد می‌کند که به طور جامع ابعاد مختلف مفهوم توسعه را نشان می‌دهد. متأسفانه، ایران فاقد یک نهاد رسمی برای نظارت بر تحولات در ابعاد مختلف

فصلنامه مدیریت دولتی تطبیقی | سال دوم | دوره ۲ | شماره ۲

است و دولت به طور منظم نقش خود را در تأثیرگذاری بر شاخص‌های توسعه گزارش نمی‌دهد. شاخص‌های جهانی که به‌عنوان گزارش‌های سری زمانی توسط بانک جهانی ارائه می‌شوند، قابل اعتماد تلقی می‌شوند و به طور گسترده در گزارش‌های اقتصادی و توسعه مورد استناد قرار می‌گیرند. این شاخص‌ها داده‌ها و اطلاعات مقایسه‌ای را برای ایران و روسیه ارائه می‌دهند و به چارچوب تحلیلی تحقیق کمک می‌کنند.

یافته‌های تحقیق

در این بخش به یافته‌های تحقیق پرداخته می‌شود.

تولید ناخالص داخلی روسیه

روسیه عمیقاً در اقتصاد جهانی ادغام شده است و فعالانه به عنوان یک بازیگر کلیدی مشارکت می‌کند (شیرزادی، ۱۳۹۶). علی‌رغم اینکه صندوق بین‌المللی پول به عنوان اقتصاد در حال گذار طبقه‌بندی کرده و در سال‌های اخیر رشد تولید ناخالص داخلی نسبتاً پایینی را تجربه کرده است (۱.۵ درصد در سال ۲۰۱۷، به طور قابل توجهی کمتر از کشورهای G7)، روسیه بر اساس تولید ناخالص داخلی اسمی با ۱.۵۲۷ تریلیون دلار (اطلاعات صندوق بین‌المللی پول) دوازدهمین اقتصاد بزرگ جهان است که ۱.۸ درصد از تولید ناخالص داخلی جهانی را تشکیل می‌دهد. شاخص‌های امیدوارکننده‌تر با در نظر گرفتن تولید ناخالص داخلی در برابری قدرت خرید که ۴۰۰۸ تریلیون دلار (مقام ششم) است، با سهم ۳.۱۴ درصدی در تولید ناخالص داخلی جهانی ظاهر می‌شود. با این وجود، این ارقام، در حالی که قابل توجه است، در مقایسه با اقتصادهای پیشرو مانند ایالات متحده آمریکا و چین کم رنگ است (جدول ۱).

جدول ۱. درصد سهم کشورها از تولید ناخالص ملی جهانی در سال ۲۰۱۶ بر اساس قیمت نامی و قدرت خرید

منبع: محاسبات بر اساس داده‌های صندوق بین‌المللی پول (IMF)

کشور	درصد از تولید ناخالص ملی (نامی)	درصد از تولید ناخالص ملی (قدرت خرید)
ایالات متحده	۲۴/۴	۱۵/۶
چین	۴/۱۵	۱۷/۹
ژاپن	۵/۱	۴/۱۴
آلمان	۴/۵	۳/۳۴
هند	۳/۲۳	۷/۳۹
برزیل	۲/۴۸	۲/۶۳

فصلنامه مدیریت دولتی تطبیقی | سال دوم | دوره ۲ | شماره ۲

۱/۸۶	۲/۴۷	ایتالیا
۱/۴	۲/۱۷	کانادا
۱/۶۱	۱/۹۴	کره جنوبی
۳/۱۴	۱/۶۹	روسیه

جدول ۲. درصد سهم ایران از تولید ناخالص ملی جهانی در سال‌های ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ بر اساس قیمت نامی

و قدرت خرید، منبع: منبع داده‌ها از بانک جهانی

سال	GDP (PPP) به دلار	GDP (PPP) به عنوان درصد از کل جهان	GDP (نامی) به دلار	GDP (نامی) به عنوان درصد از کل جهان
۲۰۲۰	۱/۶۸ تریلیون دلار	٪۱/۳۶	۴۵۴/۴ میلیارد دلار	٪۰/۳۴
۲۰۲۱	۱/۷۶ تریلیون دلار	٪۱/۴۰	۳۵۹/۱ میلیارد دلار	٪۰/۲۷

بر اساس جدول ارائه شده، روند و وضعیت GDP (PPP) و GDP (نامی) برای سال‌های ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱ برای ایران در زیر ارائه شده است:

۱. GDP (PPP) وضعیت و روند: در سال ۲۰۲۰، GDP (PPP) به دلار ۱.۶۸ تریلیون بود که معادل ٪۱.۳۶ از کل جهان بود.

- در سال ۲۰۲۱، GDP (PPP) به دلار ۱.۷۶ تریلیون افزایش یافت و به عنوان درصدی از کل جهان، به ٪۱.۴۰ رسید.

- این نشان می‌دهد که در طول سال ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۱، تولید ناخالص داخلی به قیمت توان خرید (PPP) افزایش یافته است، که می‌تواند نشان‌دهنده رشد اقتصادی باشد.

۲. GDP (نامی) وضعیت و روند: در سال ۲۰۲۰، GDP (نامی) به دلار ۴۵۴.۴ میلیارد بود که فقط ٪۰.۳۴ از کل جهان را تشکیل می‌داد.

- در سال ۲۰۲۱، این رقم کاهش یافت و به ۳۵۹.۱ میلیارد دلار رسید که معادل ٪۰.۲۷ از کل جهان بود.

- این نشان می‌دهد که ایران در طول این دو سال، تغییرات قابل توجهی در GDP (نامی) رخ داده است، که ممکن است به عواملی مانند تورم، تغییرات نرخ ارز، و عوامل داخلی اقتصادی برمی‌گردد.

بنابراین، با توجه به این توضیحات، می‌توان نتیجه گرفت که ایران در طول این دو سال، تغییرات مهمی در تولید ناخالص داخلی در سطح جهانی اتفاق افتاده است، که ممکن است به عوامل متعددی بستگی داشته باشد.

فصلنامه مدیریت دولتی تطبیقی | سال دوم | دوره ۲ | شماره ۲

چالش‌های کنونی جهانی، از جمله بحران‌ها، تحریم‌ها و نوسان قیمت‌های انرژی، بر رشد اقتصادی روسیه تأثیر منفی گذاشته و منجر به کاهش تولید ناخالص داخلی و کاهش سهم در محصول جهانی شده است. پنج سال پیش، روسیه بر اساس برابری قدرت خرید در بین پنج کشور برتر تولید ناخالص داخلی قرار گرفت، اما تغییرات اخیر در پویایی جهانی، به ویژه رشد سریع کشورهای در حال توسعه مانند چین و هند، منجر به تغییر رتبه‌بندی‌ها شده و موقعیت روسیه را کاهش داده است. با این حال، علی‌رغم شکست‌های اخیر، روسیه از سال ۱۹۹۰ سیر صعودی ثابتی را در رشد تولید ناخالص داخلی نشان داده است و از ۵۶۹ میلیارد دلار به ۱۵۲۷ تریلیون دلار تا سال ۲۰۱۶ تقریباً سه برابر شده است (جدول ۳).

جدول ۳. تولید ناخالص ملی (تن‌م) روسیه و کشورهای برتر، ۱۹۹۰-۲۰۱۷. میلیارد دلار آمریکا

منبع: محاسبات بر اساس داده‌های صندوق بین‌المللی پول (IMF)

سال	روسیه	ایالات متحده	چین	ژاپن	آلمان	فرانسه
۱۹۹۰	۵۶۹	۵/۷۵۵	۴۰۴	۳/۱۰۴	۱/۷۱۴	۱/۲۴۴
۱۹۹۵	۳۹۹	۷/۳۵۹	۷۵۷	۳/۳۳۴	۲/۵۲۳	۱/۵۷۲
۱۹۹۹	۱۹۶	۹/۳۰۱	۱/۱۰۱	۴/۴۳۳	۲/۱۳۱	۱/۴۵۶
۲۰۰۰	۲۵۹	۹/۸۹۹	۱/۱۹۳	۴/۷۳۱	۱/۸۸۶	۱/۳۲۶
۲۰۰۵	۷۶۴	۱۲/۵۹۴	۲/۲۸۴	۴/۵۷۲	۱/۷۶۶	۲/۱۳۷
۲۰۰۸	۱/۶۶۱	۴/۲۱۹	۴/۵۳۲	۴/۸۴۹	۳/۶۲۴	۲/۸۳۲
۲۰۰۹	۱/۲۲۳	۱۳/۸۹۸	۵/۰۶۹	۵/۰۳۵	۳/۲۹۹	۲/۶۲۰
۲۰۱۰	۱/۴۸۸	۱۴/۴۱۹	۵/۹۵۱	۵/۴۸۸	۳/۳۰۶	۲/۵۶۶
۲۰۱۱	۱/۵۸۵	۱۴/۹۹۱	۷/۲۰۴	۵/۸۷۰	۳/۶۰۴	۲/۷۷۶
۲۰۱۴	۱/۸۶۰	۱۷/۴۱۹	۱۰/۳۵۴	۴/۶۰۴	۳/۸۶۸	۲/۸۲۹
۲۰۱۵	۱/۳۳۱	۱۸/۰۹۳۷	۱۱/۰۰۸	۴/۳۸۳	۳/۳۶۳	۲/۴۱۹
۲۰۱۶	۱/۱۳۲	۱۸/۵۶۰	۱۱/۳۸۳	۴/۹۳۲	۳/۹۷۹	۲/۷۳۷
۲۰۱۷	۱/۵۷۲	۱۹/۳۹۰	۱۲/۰۱۴	۴/۸۷۲	۳/۶۸۴	۲/۵۸۳

برای عبور از چالش‌های مدرن و پیشبرد توسعه، روسیه باید یک سیاست صنعتی استراتژیک متمرکز بر پیشبرد بخش تولید، به‌ویژه صنایع دانش‌محور که در آن عقب مانده است، اتخاذ کند. در حالی که فناوری‌های نوآورانه در بخش دفاعی وجود دارد، اما همچنان از آن‌ها برای اهداف غیرنظامی استفاده نمی‌شود. شناسایی جایگاه‌های رقابتی برای رقابت پذیری اقتصادی روسیه بسیار مهم است. از سال ۲۰۱۴ که تحریم‌ها تحمیل شدند، یک

سیاست جایگزینی واردات در روسیه اعلام شده است که در صنعت غذایی و توسعه برخی شاخه‌های کشاورزی، به ویژه دامداری مرغ، تولید شیر و تولید محصولات زراعی به خوبی خود را نشان داده و نتایج مثبتی به همراه است. به گفته وزارت کشاورزی فدراسیون روسیه، در سه سال اول اجرای برنامه جایگزینی واردات، سهم واردات در مصرف گوشت خوک به ۳ برابر و گوشت مرغ به ۲.۵ برابر کاهش یافت. در سال ۲۰۱۸، روسیه محصولات غلاتی را برداشت زیادی کرد و تأمین‌های صادراتی را افزایش داد. در ژانویه تا جولای ۲۰۱۸، واردات شکر خام ۶۲.۵٪، شیر و کرم ۴۶.۱٪ و گوشت ۳۶.۸٪ کاهش یافت. در عین حال، لازم است که فرآیند تجدید نظر و توسعه از سری ماشین‌آلات کشاورزی مانند کمباین‌ها و تراکتورها را به صورت پایه‌ای انجام شود و بهتر است این کارها از طریق پایگاه تولید داخلی روسیه انجام شود. تحریم‌ها نه تنها بر صنعت کشاورزی بلکه بر صنایع خودروسازی و مکانیکی نیز تأثیر گذار بودند، زمانی که بسیاری از تولیدکنندگان خارجی مجبور به ترک کشور شدند (Nureev et al.¹، 2017).

به نظر می‌رسد که توجه به اندوخته‌های مالی مفید و لازم است که برای توسعه صنعتی بدون ترس از افزایش تورم مورد استفاده قرار گیرد. عرضه پول در بازار مصرفی ابتدا به دلیل کاهش وام‌های مصرفی کاهش خواهد یافت، اما تولید و تقاضا به دلیل افزایش اشتغال افزایش خواهد یافت. بنابراین، افزایش تورمی رخ نخواهد داد. یک مثال از این موضوع تجربه کشورهای خارجی است، به ویژه آلمان، جایی که سیاست تحریک پس‌انداز و هدایت آن به سمت توسعه اقتصاد این امکان را فراهم کرد که کشور به جایگاه برجسته‌ای در جهان برسد (Yushkevich²، 2015).

راه دیگری برای رشد تولید ناخالص ملی در گسترش فرصت‌های کسب و کار داخلی و خارجی دیده می‌شود. یک شاخص توسعه کسب و کار، شاخص بین‌المللی انجام کسب و کار است که به گفته آن، روسیه در سال ۲۰۱۷ از جایگاه ۴۰ به ۳۵ پیشرفت کرده است. مهمترین معیارهایی که شرایط اساسی انجام فعالیت‌های تجاری در جمهوری روسیه را تعیین می‌کنند به شرح زیر ارزیابی شد:

¹ Nureev et al.

² Yushkevich

- افتتاح یک کسب و کار جدید - جایگاه ۲۸ در جهان (یک سال پیش - جایگاه ۲۶)
 - ثبت مجوز ساختمان - جایگاه ۱۱۵ (۱۱۵)
 - اتصال به شبکه‌های تامین برق - جایگاه ۱۰ از (۳۰)
 - ثبت املاک - جایگاه ۱۲ از (۹)
 - درخواست وام - جایگاه ۲۹ از (۴۴)
 - حفاظت حقوق سرمایه‌گذاران اقلیت - جایگاه ۵۱ از (۵۳)
 - مالیات - جایگاه ۵۲ (۴۵)
 - تجارت بین‌المللی - جایگاه ۱۰۰ از (۱۴۰)
 - اجرای قراردادها - جایگاه ۱۸ از (۱۲)
 - حل اختلاف (وضعیت پشتیبانی از شرکت در مواقع بحرانی) - جایگاه ۵۴ از (۵۱).
- رفع مشکلاتی که منجر به تضعیف برخی از شاخص‌ها شده است، ادامه سیاست تحریک کسب و کارهای کوچک و متوسط با ارائه تعدادی از مزایای مشخص (مانند مزایای مالیاتی و اعتباری و سایر مزایا) امکان می‌دهد و در شرایط جایگزینی واردات، حجم محصولات تولیدی آن‌ها را افزایش دهد. اما علاوه بر شرایط مواتی برای کسب و کار، دولت نیز باید توسعه علم و فناوری را تضمین کند و اقتصاد را نوآورانه‌تر کند. بر اساس محاسبات شاخص جهانی سرمایه‌گذاری، روسیه هنوز هم تنها در جایگاه ۴۵ قرار دارد، و بر اساس شاخص نوآوری بلومبرگ، در جایگاه ۲۵ قرار دارد، هرچند در سال ۲۰۱۵ در جایگاه ۱۲ بودیم. این حرکت منفی به حد زیادی به دلیل توسعه سریع کشورهای رقیب است، اگرچه نباید این واقعیت را که هزینه‌های تحقیق و توسعه در روسیه هنوز هم پایین است و عقب‌ماندگی دارد، نادیده بگیریم. این فقط ۱.۱٪ از ناخالص ملی داخلی است، در حالی که در فلسطین اشغالی ۴.۴٪ و در ایالات متحده ۲.۸٪ است. در عین حال، در سال‌های اخیر به شکل نسبی تغییرات چندانی نداشته‌اند و در محدوده‌ای از ۱.۱۳٪ از ناخالص محلی (۲۰۱۰) تا ۱.۱٪ از ناخالص محلی (۲۰۱۷) باقی مانده‌اند. ارزش دادن به این نکته مهم است که بار اصلی هزینه‌ها در روسیه بر عهده دولت است (۶۷.۶٪)، در حالی که در کشورهای توسعه

فصلنامه مدیریت دولتی تطبیقی | سال دوم | دوره ۲ | شماره ۲

یافته بیشترین قسمت متعلق به کسب و کار است، به عنوان مثال در ایالات متحده - ۶۰.۹٪، چین - ۷۴.۶٪ و تنها در روسیه - ۳۲.۶٪ (شادیوا، ۲۰۱۶).

با توجه به جدول ارائه شده، درآمد ناخالص داخلی (GDP) ایران برای سال‌های ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۹ به شرح جدول ۴ است:

جدول ۴. درآمد ناخالص داخلی (GDP) ایران

منبع (داده‌ها از بانک جهانی^۱، ۱۴۰۲)

سال	GDP (به میلیارد دلار)	تغییر درصدی
۱۹۸۰	۲۵۱/۹۶۱	
۱۹۸۱	۲۵۲/۱۹۶	٪۰.۰۹
۱۹۸۲	۳۰۲/۸۲۶	٪۲۰.۰۸
۱۹۸۳	۳۵۸/۰۳۷	٪۱۸.۲۳
۱۹۸۴	۳۳۴/۲۹۳	٪۶.۶۳-
۱۹۸۵	۳۳۷/۷۴۷	٪۱.۰۳
۱۹۸۶	۳۱۳/۴۱۱	٪۷.۲۱-
۱۹۸۷	۳۳۰/۷۰۲	٪۵.۵۲
۱۹۸۸	۳۰۹/۸۶۵	٪۶.۳۰-
۱۹۸۹	۳۳۸/۷۷۳	٪۹.۳۳
۱۹۹۰	۴۱۴/۹۹	٪۲۲.۵۰
۱۹۹۱	۴۷۵/۲۵۴	٪۱۴.۵۲
۱۹۹۲	۴۹۶/۳۳۰	٪۴.۴۳
۱۹۹۳	۵۱۴/۴۷۳	٪۳.۶۶
۱۹۹۴	۵۱۷/۶۳۲	٪۰.۶۱
۱۹۹۵	۵۳۳/۸۹۱	٪۳.۱۴
۱۹۹۶	۵۷۷/۴۵۸	٪۸.۱۶
۱۹۹۷	۵۸۴/۱۸۶	٪۱.۱۷
۱۹۹۸	۶۰۲/۰۴۶	٪۳.۰۶
۱۹۹۹	۶۱۲/۶۲۴	٪۱.۷۶
۲۰۰۰	۶۶۹/۳۲۶	٪۹.۲۶
۲۰۰۱	۶۸۹/۵۱۹	٪۳.۰۲
۲۰۰۲	۷۲۲/۲۴۵	٪۱۲.۰۰

¹ Shadieva

² [https://www.indexmundi.com/iran/gdp_\(purchasing_power_parity\)](https://www.indexmundi.com/iran/gdp_(purchasing_power_parity))

۲۰۰۳	۱۵۴/۸۵۹	٪۱۱.۲۵
۲۰۰۴	۹۱۷/۴۷۲	٪۶.۷۹
۲۰۰۵	۹۹۴/۷۱۵	٪۸.۴۲
۲۰۰۶	۱۰۷۹/۳۳۰	٪۸.۵۱
۲۰۰۷	۱۱۸۲/۹۱۰	٪۹.۶۰
۲۰۰۸	۱۲۰۵/۰۱۰	٪۱.۸۷
۲۰۰۹	۱۲۱۴/۲۶۰	٪۰.۷۷
۲۰۱۰	۱۲۹۸/۷۶۰	٪۶.۹۶
۲۰۱۱	۱۳۶۶/۴۹۰	٪۵.۲۱
۲۰۱۲	۱۲۸۵/۲۷۰	٪۵.۹۴-
۲۰۱۳	۱۳۰۳/۵۶۰	٪۱.۴۲
۲۰۱۴	۱۳۷۰/۹۳۰	٪۵.۱۷
۲۰۱۵	۱۳۶۳/۶۱۰	٪۰.۵۳-
۲۰۱۶	۱۵۵۱/۰۸۰	٪۱۳.۷۵
۲۰۱۷	۱۶۳۹/۵۶۰	٪۵.۷۰
۲۰۱۸	۱۶۱۰/۶۸۰	٪۱.۷۶-
۲۰۱۹	۱۵۴۰/۸۷۰	٪۴.۳۳-

بر اساس جدول ارائه شده، روند تولید ناخالص داخلی (GDP) ایران در طی دوره‌های مختلف دارای تغییرات متفاوتی بوده است. در اینجا توضیحاتی درباره وضعیت و روند کلی این تغییرات ارائه می‌شود:

۱. دوره رشد: از سال ۱۹۸۱ تا ۱۹۹۰، GDP به طور مداوم در حال افزایش بوده و نرخ رشد سالانه آن معمولاً مثبت و بالا بوده است. این دوره می‌تواند به عنوان دوره رشد پایدار در نظر گرفته شود که با تغییرات متغیرات مختلف اقتصادی همراه بوده است.

۲. دوره نوسان: در سال‌های ۱۹۸۴، ۱۹۸۶، و ۲۰۱۲، ناخالص داخلی به دلیل عوامل مختلفی از جمله محدودیت‌های اقتصادی، کاهش نموده است. این دوره‌ها می‌توانند به عنوان دوره‌های نوسانی در نظر گرفته شوند که احتمالاً به دلیل نوسانات در عرصه‌های اقتصادی داخلی یا خارجی رخ داده است.

فصلنامه مدیریت دولتی تطبیقی | سال دوم | دوره ۲ | شماره ۲

۳. دوره رکود: سال‌های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۹ با نرخ رشد منفی در GDP، به عنوان دوره‌های رکود در نظر گرفته می‌شوند. این دوره‌ها نشان می‌دهند که اقتصاد دچار مشکلات و کاهش فعالیت اقتصادی شده است.

۴. دوره رشد پس از رکود: پس از دوره‌های رکود، اغلب رشدی قوی تجربه شده است. به عنوان مثال، سال‌های ۱۹۸۳، ۱۹۹۱، ۲۰۰۲، و ۲۰۱۳ که پس از دوره‌های رکود، نرخ رشد مثبت قابل توجهی داشته‌اند.

به طور کلی، از این جدول می‌توان فهمید که اقتصاد ایران متغیر و پویاست و تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله سیاست‌های اقتصادی، تغییرات در بازارهای جهانی، و عوامل داخلی اقتصادی مانند تولید، مصرف، و سرمایه‌گذاری قرار دارد.

جدول ۵. ساختار منابع تأمین هزینه‌های تحقیق و توسعه روسیه،

منبع: سالنامه انجمن سرمایه‌گذاری ونچر ملی ۲۰۱۷. گزارش تامسون رویترز و انجمن سرمایه‌گذاری ونچر ملی. واشنگتن، NVCA، ۲۰۱۸، صفحه ۹.

۲۰۱۷

کشور	هزینه‌ها (بیلیون دلار آمریکا)	درصد در هزینه‌های تحقیق و توسعه			
		درصد تجارت	درصد دولت	درصد سرمایه‌گذاری خارجی	درصد منابع دیگر
آمریکا	۵۰۲/۹	۶۰/۹	۲۷/۷	۴/۵	۶/۹
چین	۴۰۸/۲	۷۴/۶	۲۱/۱	۰/۹	۳/۴
ژاپن	۱۷۰	۷۵/۵	۱۷/۳	۰/۵	۶/۷
آلمان	۱۱۴/۸	۶۶/۱	۲۹/۲	۴/۳	۰/۴
کره‌ی جنوبی	۶۸/۶	۷۵/۷	۲۳/۸	۰/۳	۱/۱
فرانسه	۵۸	۵۵/۴	۳۵	۷/۶	۲
روسیه	۳۷/۳	۳۲/۶	۶۷/۶	۳	۱/۲

رسیدگی به این امر مشخص است که بودجه قادر به مدیریت چنین هزینه‌هایی نمی‌باشد؛ بنابراین، به نظر می‌رسد که باید کسب و کارها را تشویق کرد تا بخش‌های علمی و تحقیق و توسعه (تحقیق و توسعه) را در شرکت‌های چند ملیتی روسی توسعه دهند تا هزینه‌های کلی را افزایش داده و نتایج تحقیق و توسعه را عملی کنند و اطمینان حاصل کنند که در صنایع پیشرفته رقابت‌پذیر هستند. این اقدامات، تحرکی برای توسعه اقتصاد و تنافس‌پذیری کشور در بازار جهانی خواهد بود. گام‌های اول در این راستا قبلاً گرفته

شده‌اند. یک نمونه از آن پروژه "رهبری فناورانه" است، اجرای این پروژه باید تا سال ۲۰۲۴ سهم شرکت‌های نوآور در روسیه را به ۵۰٪ افزایش دهد. برای این منظور، از مزایای مالیاتی برای تحریک تحقیق و توسعه، ایجاد ۱۶ وادی فناوری و جلب منابع مالی از صندوق‌های بازنشستگی و شرکت‌های بیمه استفاده شود که باید اجازه داده شود تا پول خود را در پروژه‌های مخاطره‌پذیر سرمایه‌گذاری کنند. همه این‌ها اجازه خواهد داد که نه تنها تولید محصولات نوآورانه گسترش یابد و از این طریق ناخالص ملی داخلی را افزایش دهد، بلکه سهم محصولات فناوری محور در ناخالص ملی داخلی را نیز افزایش داده و مشارکت روسیه در زنجیره‌های ارزش جهانی را افزایش دهد.

هزینه‌های تحقیق و توسعه ایران: هزینه‌های تحقیق و توسعه ایران بر اساس موسسه آمار یونسکو به صورت درصدی از تولید ناخالص داخلی نشان می‌دهد. بر اساس داده‌ها، هزینه تحقیق و توسعه ایران در سال ۲۰۱۹ ۰.۸۸ درصد تولید ناخالص داخلی بوده است. بانک جهانی که هزینه تحقیق و توسعه ایران را به صورت درصدی از تولید ناخالص داخلی از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۹ نشان می‌دهد (جدول ۶).

جدول ۶. هزینه‌های تحقیق و توسعه ایران

منبع: داده‌های بانک جهانی

سال	GDP از (%) هزینه‌های تحقیق و توسعه
۲۰۰۲	۰.۴۱
۲۰۰۴	۰.۳۹
۲۰۰۶	۰.۳۸
۲۰۰۸	۰.۴۳
۲۰۱۰	۰.۴۷
۲۰۱۲	۰.۴۵
۲۰۱۴	۰.۴۹
۲۰۱۶	۰.۵۶
۲۰۱۸	۰.۸۸
۲۰۱۹	۰.۸۸

این جدول نشان‌دهنده هزینه‌های تحقیق و توسعه به عنوان درصدی از تولید ناخالص داخلی (GDP) در ایران در سال‌های مختلف است. بر اساس این جدول، می‌توان تحلیل‌های زیر را ارائه داد:

- در طی دوره‌ی زمانی مشخص شده، هزینه‌های تحقیق و توسعه به طور متغیر افزایش یافته است.

- از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۹، این هزینه‌ها از ۰.۴۱٪ از GDP در سال ۲۰۰۲ به ۰.۸۸٪ در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ افزایش یافته است.

- این افزایش ممکن است نشانگر تمایلات دولت و بخش خصوصی به افزایش سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه و همچنین تمرکز بیشتر بر این حوزه باشد.

- نکته قابل توجه این است که در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹، این درصد بهبود قابل توجهی نسبت به سال‌های قبل داشته است که ممکن است به توسعه بیشتر بخش تحقیق و توسعه در این دوره‌ها برگردد.

مشارکت روسیه در تجارت جهانی

در دومین شاخص، مشارکت کشور در تجارت جهانی، با معیارهایی همچون سهم کشور در تجارت جهانی، حجم تجارت خارجی، پویایی صادرات و واردات، ساختار کالایی تجارت خارجی و سهم کشور در واردات شرکای تجاری مشخص می‌شود (اوسانلنکو^۱، ۲۰۱۰). در پایان سال ۲۰۱۷، روسیه در بین شرکت‌کنندگان کلیدی در تجارت بین‌المللی قرار دارد و در رتبه ۱۲م در صادرات کالاها (سهم صادرات کالاها روسیه در صادرات جهان در سال ۲۰۱۷، ۲.۱۶٪) و رتبه ۱۶م در واردات کالاها قرار دارد. با وجود بازار داخلی بزرگ، در کل، سهم روسیه در تجارت جهانی کالاها در سال ۲۰۱۷، ۱.۸٪ بود. حجم تجارت خارجی روسیه، پس از ارزش بیشینه‌اش در سال ۲۰۱۲، به کاهش می‌پردازد و در سال ۲۰۱۷، با وجود رشد، به میزان ۵۸۴ میلیارد دلار بود (جدول ۷).

¹ Osaunlenko

فصلنامه مدیریت دولتی تطبیقی | سال دوم | دوره ۲ | شماره ۲
 جدول ۷. شاخص‌های توسعه تجارت خارجی روسیه، ۲۰۱۰-۲۰۱۷، میلیارد دلار
 منبع: داده‌های سرویس آمار فدرال دولت (روس‌استات)

نشانگر	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷
صادرات	۳۹۶/۴	۵۱۶	۵۲۴/۷	۵۲۶/۴	۴۹۶/۹	۳۴۳/۴	۲۸۵	۳۵۷/۱
واردات	۳۲۹	۳۰۵/۳	۳۱۲/۵	۳۱۷/۸	۲۸۶	۱۸۲/۴	۱۸۳	۲۲۶/۹۷
حجم تجارت خارجی	۶۲۵/۴	۸۲۱/۳	۸۳۷/۲	۸۴۴/۲	۷۸۲/۹	۵۲۵/۸	۴۷۱/۲	۵۸۴/۱

ارزش خروجی تجارت خارجی روسیه را کاهش دادند، به ویژه کاهش قیمت مواد خام که پایه صادرات ما را تشکیل می‌دهد، و ارزش روبل که هم واردات کالاها و هم تبدیل به دلار را تحت تأثیر قرار می‌دهد، و همچنین عوامل جغرافیایی-سیاسی که منجر به تحریم‌ها شد و واردات کالاها را نیز کاهش داد. برای سال‌های متعدد، تراز تجارت خارجی روسیه مثبت بوده و صادرات واردات را بیشتر از آن بوده‌اند. درباره ساختار کالاهای صادراتی باید اذعان کنیم که همچنان به عنوان اصلی‌ترین تامین‌کننده مواد خام در بازار جهانی باقی مانده‌ایم. سهم مواد خام در صادرات روسیه، با وجود کاهش در سال‌های اخیر، همچنان به‌طور قابل ملاحظه‌ای بالاست. اگرچه در سال ۱۹۹۰ سهم مواد معدنی در صادرات ۴۵.۴٪ بود، اما در سال ۲۰۱۰ به ۶۸.۴٪ افزایش یافت، با این حال در سال ۲۰۱۶ کاهش کوچکی به ۵۹.۱۸٪ اتفاق افتاد (اما چنین کاهش فقط از نظر ارزشی بوده و نه از نظر فیزیکی (زیرا قیمت نفت همچنان کاهش یافته است) (جدول ۸).

جدول ۸. ساختار کالایی صادرات و واردات فدراسیون روسیه به کشورهای خارجی، ۲۰۱۷، درصد
 منبع: سرویس گمرک فدرال

گروه کالا	صادرات	واردات
کالاهای سوختی و انرژی	۶۲٪	۱٪
ماشین‌آلات و تجهیزات	۷.۳٪	۵۰.۲٪
محصولات شیمیایی	۶٪	۱۹٪
فلزات و محصولات آن‌ها	۱۰٪	۵.۳٪
مواد غذایی و مواد اولیه کشاورزی	۵.۲٪	۱۲.۵٪
مواد چوبی و محصولات کاغذی	۳.۳٪	۵.۸٪
سایر کالاها	۶.۲٪	۶.۲٪

افزایش قیمت‌ها در سال ۲۰۱۷ باعث افزایش سهم مواد معدنی به ۶۰.۳۷٪ شد. با وجود نیاز به تغییر در ساختار صادرات، ما همچنان یک کشور تولیدکننده کالا در بازار جهانی هستیم. ساختار سرمایه‌گذاری و پشتیبانی صادرات از صنایع دیگر، به خصوص مهندسی مکانیک، تغییر نمی‌کند. در حال حاضر، تمام کشورها (روسیه نیز برنامه‌ای برای دیجیتالی‌سازی اقتصاد اجرا کرده است) در حال گسترش سرمایه‌گذاری در توسعه و تولید رباتیک هستند، به‌ویژه ایالات متحده، چین و ژاپن که سهم ربات‌ها، هم در تولید و هم در صادرات، بسیار بالاست و همچنان در حال رشد است. ما همچنان با وجود توسعه‌های خود، جدی عقب‌افتاده‌ایم، اما تولید صنعتی، باز هم، برقرار نشده است. در حال حاضر، سهم محصولات فناوری بالا در صادرات روسیه ۱۱٪ است (Nikulina et al., 2017). تراز منفی تجارت خارجی فناوری‌ها در حال رشد است - از -۷۹۸.۱ میلیون دلار در سال ۲۰۱۰ به -۲،۱۲۴ میلیون در سال ۲۰۱۷. واردات نیز در سال‌های ۲۰۱۴-۲۰۱۵ به شدت کاهش یافت، اما در حال حاضر، وضعیت کمی بهبود یافته است و در سال‌های ۲۰۱۶-۲۰۱۷، نشان‌های از افزایش کمی در شاخص واردات دیده شد. همانطور که از نتایج توسعه اقتصادی مشخص است، کل واردات در سال ۲۰۱۸ احتمالاً کمی کاهش خواهد یافت. رویدادهای سال‌های اخیر، به‌عنوان مثال تحریم‌ها و تضاد-تحریم‌ها که منجر به جایگزینی واردات شد، منجر به تغییراتی در ارزش واردات شد، اما تأثیر چندانی بر ساختار کالاهای وارداتی نداشت. مورد اصلی واردات، مانند سال‌های گذشته، محصولات مهندسی مکانیکی است که ۵۰.۲۶٪ از کل واردات را تشکیل می‌دهد. شرکای تجاری اصلی روسیه - هم صادرکنندگان و هم واردکنندگان - کشورهای غیر اعضای کشورهای مستقر در کنفرانس امنیت و همکاری در اروپای شرقی (CIS) (۸۸٪ از کل تراز تجاری کشور)، از جمله چین، آلمان، هلند، ایالات متحده و ایتالیا می‌مانند. به دلیل تحریم‌های فعلی، جهت توسعه روابط تجاری خارجی، تدریجاً تغییر می‌کند و روسیه به سمت همکاری با شرق حرکت می‌کند. به عنوان مثال، سهم کشورهای اتحادیه اروپا در ساختار تجارت خارجی کاهش یافته است (در سال ۲۰۱۷، ۴۳.۱٪ بود)، در حالی که سهم کشورهای APEC در حال رشد است (از ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۶ از ۲۷.۵٪ به ۲۹.۱٪ افزایش یافت). از جمله کشورهای

¹ Nikulina et al.

فصلنامه مدیریت دولتی تطبیقی | سال دوم | دوره ۲ | شماره ۲

همسایه (کشورهای CIS کمتر از ۱۲٪ از تراز تجارتي کشور را تشکیل می‌دهند)، باید بلاروس، قزاقستان و اوکراین را برجسته کنیم.

تجزیه و تحلیل دینامیک تغییرات در تراز تجارت خارجی روسیه نشان می‌دهد که اقداماتی برای بهبود شاخص‌های موردنظر لازم است، که این اقدامات به روسیه اجازه می‌دهد نقش و اهمیت خود را هم در تجارت بین‌المللی و هم در صحنه جهانی بهبود بخشد. در ابتدا، لازم است به توسعه و اجرای فناوری‌های نوآورانه، بر اساس فناوری‌های اطلاعاتی، نانو و بیوتکنولوژی، که شرط بسیار مهمی برای موفقیت توسعه نوآورانه است، تمرکز شود، بازسازی بخش‌های اصلی صنعت، حمل و نقل، ساخت و ساز، مجتمع کشاورزی، که به کالاهای داخلی امکان می‌دهد تا رقابت‌پذیرتر شوند. می‌توانیم از تمرکز فقط بر صادرات مواد خام سوخت و انرژی خودداری کنیم. ثانياً، لازم است امکانات برای تحریک صادرات صنایع اصلی، شامل مهندسی مکانیکی و صنایع جدید، گسترش یابد. جمهوری روسیه یک قدرت قدرتمند با ظرفیت منابع عظیم است، که به او اجازه می‌دهد که جایگاه موفقیت‌آمیزی را در صحنه جهانی به دست آورد (پترونیاک، ۱، ۲۰۱۷).

مشارکت ایران در تجارت جهانی: این جدول معرفی شاخص‌های مهمی از تجارت ایران را شامل می‌شود. مقادیر مربوط به صادرات کلی، واردات کلی، تراز تجاری، و رشد تجارت در سال ۲۰۲۱ آورده شده است. این مقادیر به شرح زیر هستند:

جدول (۹). مشارکت ایران در تجارت جهانی در سال ۲۰۲۱

شاخص تجاری	مقدار
صادرات کلی	۹۶۶۱۷۰۵۲۱/۹۲۸۱ دلار
واردات کلی	۴۱۰۲۳۶/۱۶۸/۴۵۱ دلار
تراز تجاری	۵۵۳۸۱/۳۵۲/۸۳۲ دلار
رشد تجارت	۶.۰۳٪

– مقدار صادرات کلی برابر با ۹۶۶۱۷۰۵۲۱،۹۲۸۱ دلار است که نشان‌دهنده مقدار کلی کالاها و خدماتی است که یک کشور به کشورهای دیگر صادر می‌کند.

– مقدار واردات کلی برابر با ۴۱۰۲۳۶،۱۶۸،۴۵۱ دلار است که نشانگر مقدار کلی کالاها و خدماتی است که یک کشور از کشورهای دیگر وارد می‌کند.

¹ Petrunyak

فصلنامه مدیریت دولتی تطبیقی | سال دوم | دوره ۲ | شماره ۲

- تراز تجاری برابر با ۵۵,۳۸۱,۳۵۲,۸۳۲ دلار است که اختلاف بین مقدار صادرات کلی و مقدار واردات کلی را نشان می‌دهد.

- رشد تجارت برابر با ۶.۳٪ است که نشان‌دهنده تغییر درصدی در تجارت نسبت به دوره‌ی قبلی است، که در اینجا به عنوان رشد تجارت اعلام شده است.

تجارت بین‌المللی علاوه بر تجارت کالاها که قبلاً بحث شد، شامل تجارت خدمات نیز می‌شود. گذار کشورها به توسعه پسا صنعتی منجر به افزایش نسبت قسمت خدمات در کل تراز تجارت خارجی شده است. اگر بخش خدمات در کشور غالب باشد (و حدود ۶۰٪ از تولید ناخالص داخلی در روسیه را تشکیل می‌دهد)، در تجارت خارجی به مراتب کمتر از تجارت کالاها است. خدمات حدود ۱۷٪ از کل تجارت خارجی را تشکیل می‌دهند. این ساختار تجاری به طور کامل با سطح یک اقتصاد پسا صنعتی مطابقت ندارد - از نظر تجارت خدمات، روسیه سال‌هاست صادرکننده خالص است، صادرات خدمات بسیار کمتر از واردات است (جدول ۱۰).

جدول ۱۰. صادرات و واردات خدمات فدراسیون روسیه، ۲۰۰۰-۲۰۱۶، میلیون دلار آمریکا

منبع: داده‌های سرویس آمار فدرال

نشانه	۲۰۰۰	۲۰۱۰	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶
صادرات، کل	۹/۹۷۵	۴۴/۱۵۹	۶۴/۷۴۴	۵۱/۶۳۷	۵۰/۵۵۴
از جمله:					
- به کشورهای ایالات مستقل سابق شوروی (CIS)	۲/۸۰۷	۷/۱۶۸	۱۰/۱۴۱	۸/۳۷۴	۸/۳۷۴
- به کشورهای دورافتاده	۷/۱۶۸	۴۰/۷۹۳	۵۵/۶۰۴	۴۳/۸۷۷	۴۳/۸۷۷
واردات، کل	۱۶/۷۱۷	۷۵/۲۷۹	۱۲۱/۰۲۲	۸۸/۶۱۷	۷۹/۷۱۶۳
از جمله:					
- از کشورهای ایالات مستقل سابق شوروی (CIS)	۳/۶۱۰	۱۳/۱۱۰۸	۸/۰۵۷	۵/۲۲۹	۴/۵۷۱
- از کشورهای دورافتاده	۱۳/۱۰۸	۶۷/۲۱۱	۱۱۲/۹۶۵	۸۲/۷۵۴	۷۴/۱۵۲

به عنوان مثال، در سال ۲۰۱۷، صادرات خدمات به مبلغ ۵۷ میلیارد دلار آمریکا (۱.۱٪ از کل جهان، رتبه ۲۶) بود و واردات خدمات به مبلغ ۸۷ میلیارد دلار آمریکا (۱.۷٪ از کل جهان، رتبه ۱۶) بود (باتسنکو و ماخووا، ۲۰۱۷). از نظر ساختار خدمات، می‌توان به

¹ Butsenko & Makhova

غالبیت قابل توجه در هر دو صادرات و واردات خدمات اشاره کرد که حمل و نقل، که به ترتیب ۳۳.۹ و ۱۵.۶٪ را تشکیل می‌دهد، سفر - ۱۵.۴ و ۳۲.۲٪، خدمات کسب و کار - ۲۳ و ۲۳.۵٪، خدمات مخابرات، کامپیوتر و اطلاعات حدود ۷٪ را تشکیل می‌دهند. در عین حال، در سال‌های اخیر، سهم خدمات حمل و نقل در صادرات و واردات در حال افزایش است، اما تعداد سفرها در حال کاهش است، هم در صادرات و هم در واردات، که این امر بیشتر به کاهش استاندارد زندگی جمعیت، تخریب ارز، و همچنین دلایل جغرافیایی برمی‌گردد. در مورد شرکای اصلی در تجارت خدمات صحبت می‌شود، لازم است به این نکته اشاره کرد که بیشترین سهم از آن‌ها به کشورهای غیر اعضای اتحادیه ایالات مستقل (CIS) تعلق دارد. از شرکای اصلی در صادرات خدمات می‌توان به کشورهای غیر CIS اشاره کرد: اتحادیه اروپا - ۳۹.۱٪، ایالات متحده آمریکا - ۶.۷٪، سوئیس - ۶.۴٪، چین - ۳.۹٪؛ و در بین کشورهای CIS: قزاقستان - ۳.۷٪، اوکراین - ۲.۵٪، بلاروس - ۲.۴٪. از نظر واردات خدمات در میان کشورهای غیر CIS در سال ۲۰۱۷، کشورهای اتحادیه اروپا با ۴۸.۹٪ غالب بودند، ایالات متحده آمریکا - ۵.۴٪، سوئیس - ۳.۴٪، چین - ۲.۷٪؛ و در بین کشورهای CIS: بلاروس - ۲.۲٪، اوکراین - ۱.۱٪، قزاقستان - ۱٪.

دلایل حضور چندان کم روسیه در بازار خدمات جهانی در عدم انطباق مکانیسم‌های تحریک توسعه بخش‌های مختلف صنعت خدمات و عدم وجود یک استراتژی موثر برای توسعه آن‌ها می‌باشد. تقویت جایگاه روسیه در بازار خدمات جهانی نیازمند اجرای تعدادی از اقدامات است، به ویژه تغییر ساختار صادرات به نفع انواع خدمات دانش‌بنیان، توسعه محیط رقابتی در بازار داخلی، افزایش جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بخش‌های زیرساختی صنعت خدمات به منظور پوشش دادن به تاخیر فنی و فناوری‌ای برخی از حوزه‌ها در مقایسه با کشورهای توسعه یافته (شامل سیستم حمل و نقل، جایی که سرمایه‌های تولید ثابت به تخمین‌های مختلف، ۵۵-۷۰٪ کاهش یافته است)؛ فناوری‌های ساختمانی؛ شکل‌دهی سرمایه چند ملیتی خود برای ورود به بازار خدمات جهانی از طریق حضور تجاری؛ حمایت از ورود شرکت‌های خدمات داخلی به بورس‌های جهانی به منظور بهبود شهرت آن‌ها در بازار خدمات جهانی. شاخص سوم مشارکت روسیه در اقتصاد جهانی

فصلنامه مدیریت دولتی تطبیقی | سال دوم | دوره ۲ | شماره ۲

سهم آن در جریانات سرمایه جهانی است. روسیه به مدت طولانی صادرکننده خالص سرمایه بوده است، یعنی صادرات سرمایه (قانونی و غیرقانونی هر دو) بیشتر از جریان سرمایه به سیستم مالی داخلی است. این باعث ایجاد یک سری مشکلات می‌شود - از کمبود سرمایه‌گذاری در کشور که اجازه تجدید سرمایه‌های ثابت را نمی‌دهد تا وابستگی به این سرمایه‌گذاری‌ها. در سطح بالاتر، بسیار در مورد جابجایی سرمایه و نیاز به مبارزه با جریان سرمایه صحبت می‌شود. احتمالاً این تأثیر خود را داشته است، زیرا جریان سرمایه از ۱۵۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۴ به ۳۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۷ کاهش یافت (رتبه ۱۱ بین اصلی‌ترین صادرکنندگان سرمایه). با این حال، بین سال‌های ۱۹۹۴ تا ۲۰۱۶، جریان سرمایه از کشور به مقدار ۶۷۴ میلیارد دلار بوده است. به طور کلی، در سال ۲۰۱۷، افزایش صادرات سرمایه (۵۹٪) مربوط به سرمایه‌گذاری‌های جدی در پروژه‌های جدید و چندین خرید بزرگ شرکت‌های نفت و گاز مستقر در روسیه بود. با این حال، اگر به ساختار جریان ورودی و خروجی سرمایه نگاه کنیم، تصویر زیر را می‌بینیم: سرمایه‌گذاری‌های وارد کشور از همان منابعی که به آن‌جا می‌روند، انجام می‌شود، زیرا سرمایه‌گذاران اصلی و کشورهای گیرنده همچنان به صورت سراسری هستند (جدول ۷) (ستارودوبتسوا، ۲۰۱۷).

جدول ۱۱. مهمترین سرمایه‌گذاران و دریافت‌کنندگان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در روسیه، ۲۰۱۶، میلیارد دلار آمریکا

منبع: گزارش سرمایه‌گذاری جهانی، ۲۰۱۷

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (PII)	کشور	نهادهای مالی
۵/۰۹۰	باهاما	سرمایه‌گذاران باهاما
۲/۲۴۲	بریتانیا	جزایر ویرجین بریتانیا
۲/۱۲۲	جرزی	جرزی
۱/۶۹۳	برمودا	برمودا
۱/۶۸۵	فرانسه	فرانسه
۱/۴۸۳	آلمان	آلمان
۱/۱۰۴	بریتانیا	بریتانیا
۶۴۸	چین	چین
-۷/۰۵۷	قبرس	قبرس

¹ Starodubtseva

لوکزامبورگ	لوکزامبورگ	-۵/۷۷۰
دریافت کنندگان		
قبرس	قبرس	۴/۳۰۸
جزایر ویرجین بریتانیا	بریتانیا	۳/۲۹۶
ترکیه	ترکیه	۱/۴۷۵
فنلاند	فنلاند	۱/۴۵۴
جرزی	جرزی	۱/۲۵۸
باهاما	باهاما	۱/۰۲۸
جزایر کیمن	جزایر کیمن	۹۳۴
ایالات متحده آمریکا	ایالات متحده	۸۱۹
لوکزامبورگ	لوکزامبورگ	۷۸۵
ابخازیا	ابخازیا	۷۴۶

سرمایه مستقیم خارجی (FDI) روسیه

روسیه همچنین وارد کننده سرمایه است و سال‌های متوالی در میان بزرگ‌ترین ۲۰ کشور دریافت‌کننده سرمایه قرار داشته است. جریان سرمایه مستقیم خارجی در سال ۲۰۱۶ نسبت به سال ۲۰۱۵ به طرز چشم‌گیری افزایش یافت (با ۶۲٪) و طبق اظهارات سازمان ملل، به میزان ۳۷ میلیارد دلار بود (کازنسوا، ۲۰۱۵). در سال ۲۰۱۷، جریان سرمایه مستقیم خارجی (FDI) به مبلغ ۲۵ میلیارد دلار آمریکا بود، که باعث شد روسیه از رتبه ۱۰ به رتبه ۱۴ در میان بزرگ‌ترین واردکنندگان سرمایه حرکت کند. به طور کلی، در طی دوره ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۷، سرمایه‌گذاری‌ها در اقتصاد روسیه به میزان ۱۶۷.۲ میلیارد دلار افزایش یافت. علت اصلی این امر به خصوص تحریم‌ها و همچنین عوامل اقتصادی داخلی بود. با این حال، بخش عمده سرمایه‌گذاری‌های وارد شده به توسعه تولید (به گفته برخی داده‌ها، این سرمایه‌گذاری‌ها بیشتر از ۳٪ نیست) نمی‌پردازد، بلکه در مشارکت در توزیع مالکیت یا سرمایه‌گذاری در حوزه چرخش شرکت می‌کند. به عنوان مثال، جریان سرمایه خارجی در سهام جدید در سال ۲۰۱۷ از ۱۸.۵ میلیارد دلار به ۹.۷ میلیارد دلار (تقریباً دو برابر) کاهش یافت، بازسرمایه‌گذاری درآمد هم کاهش یافت (به میزان ۸.۲٪) - به ۱۵.۸ میلیارد دلار، اگرچه جریان سرمایه‌گذاری در ابزارهای بدهی افزایش یافت (با

¹ Kuznetsova

۲.۴ میلیارد دلار). چین در سال ۲۰۱۷ اصلی‌ترین صادرکننده سرمایه به روسیه بود. ده سرمایه‌گذار اصلی در روسیه شامل آمریکا (۱۹ پروژه جدید)، آلمان (۲۸)، ایتالیا (۱۷)، ژاپن (۱۷)، کره‌ی جنوبی (۱۲)، فرانسه (۱۱) نیز می‌باشند. در مورد پیش‌بینی‌ها، ارزشیابی می‌کنیم که به دلیل افزایش طفیف قیمت‌های مواد خام و نرخ رشد GDP، می‌توان انتظار داشت که سال ۲۰۱۸ موفق‌تر در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) باشد، اما در مدت متوسط همه چیز بستگی به اجرای عملی و تنوع ساختاری پروژه‌های جدید در صنعت تولید، تغییرات موات در اقتصاد و شرایط تجاری، و نوآوری اقتصاد روسیه دارد. شاخص چهارم نقش روسیه در انجمن‌های اتحادیه‌ای است. از این نظر، روسیه عضو اتحادیه اقتصادی یوراسیایی (EAEU) است، که در آن به عنوان شریک اصلی عمل می‌کند، سهم آن در تجارت EAEU بیش از ۸۰٪ است و بخش عمده بانک‌ها، شرکت‌های بیمه، بورس‌ها و غیره را تشکیل می‌دهد (Shinkarevskaya, 2014). اتحادیه‌های دیگری که روسیه عضو آن‌ها است شامل BRICS و APEC می‌شود. جمهوری روسیه در حال همکاری فعال با کشورهای ASEAN است، که این همکاری را نتایج انجمن روسیه-ASEAN در سوچی در سال ۲۰۱۶ نشان می‌دهد. در طرح‌های همکاری و تعامل بیشتر با کشورهای ASEAN، یک طرح عمل جامع برای سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰ تدوین شد و یک نقشه راه آماده شد که شامل ۵۷ پروژه با هدف تشکیل اتحادیه‌ها و نوآوری‌های فناورانه مشترک است (Kuzmina et al., 2016). اگر حداقل برخی از این پروژه‌ها اجرا شوند، می‌توان گفت که این روابط به یک سطح جدید کیفی رسیده‌اند. در چارچوب EAEU، روسیه در حال مذاکره برای ایجاد مناطق تجارت آزاد با فلسطین اشغالی، ایران، سنگاپور، مصر و تایلند است؛ توافقی هم از پیش با ویتنام انجام شده است. با این حال، روسیه در گروه‌های اتحادیه‌ای منطقه‌ای مانند شراکت سرمایه‌گذاری ترانس‌اتلانتیک و شراکت تجارت ترانس‌پاسیفیک حضور ندارد.

¹ Shinkarevskaya

² Kuzmina et al.

فصلنامه مدیریت دولتی تطبیقی | سال دوم | دوره ۲ | شماره ۲

سرمايه گذاري مستقيم خارجي (FDI) ايران: سرمايه گذاري مستقيم خارجي (FDI) براي ايران از سال ۱۹۹۷ تا ۲۰۲۱ به ميليون دلار آمريكا در زير نشان داده شده است (جدول).

جدول ۱۲. سرمايه گذاري مستقيم خارجي (FDI) ايران

منبع: داده‌های CEIC

سال	FDI (به ميليون دلار)
۱۹۹۷	۱/۰۰۰
۱۹۹۸	۱/۲۰۰
۱۹۹۹	۱۵/۶
۲۰۰۰	۱،۰۰۰
۲۰۰۱	۱،۵۰۰
۲۰۰۲	۱/۰۰۰
۲۰۰۳	۱/۰۰۰
۲۰۰۴	۱/۰۰۰
۲۰۰۵	۱/۰۰۰
۲۰۰۶	۱/۰۰۰
۲۰۰۷	۱/۰۰۰
۲۰۰۸	۱/۰۰۰
۲۰۰۹	۱/۰۰۰
۲۰۱۰	۱/۰۰۰
۲۰۱۱	۴/۳۱۴۱
۲۰۱۲	۱/۰۰۰
۲۰۱۳	۱/۰۰۰
۲۰۱۴	۱/۰۰۰
۲۰۱۵	۱/۰۰۰
۲۰۱۶	۱/۰۰۰
۲۰۱۷	۱/۰۰۰
۲۰۱۸	۱/۰۰۰
۲۰۱۹	۱/۰۰۰
۲۰۲۰	۱/۲۲۴۰
۲۰۲۱	۸۳۸/۳

این جدول نمایانگر میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) در میلیون دلار برای هر سال مشخص شده است. در سال‌های مختلف، این مقادیر متفاوت بوده‌اند، که به شرح زیر است:

- FDI به میلیون دلار برای سال ۱۹۹۷ برابر با ۱۰۰۰۰ میلیون دلار بوده است.
 - در سال ۲۰۱۱، این مقدار به ۴۰۳۱۴.۱ میلیون دلار افزایش یافته است.
 - در سال‌های دیگر، FDI معمولاً در حدود ۱۰۰۰۰ میلیون دلار بوده است، با تغییرات کوچکی در برخی سال‌ها.
 - در سال ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱، مقادیری به ترتیب ۱۰۲۲۴.۰ میلیون دلار و ۸۳۸.۳ میلیون دلار ثبت شده‌اند.
- این اطلاعات نشان‌دهنده وضعیت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در طول زمان و تغییرات آن است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با تکیه بر روش تطبیقی و بهره‌گیری از اسناد علمی و داده‌های مراکز بین‌المللی آماری و علمی ایران و روسیه، به مقایسه و تحلیل وضعیت اقتصادی و تجاری این دو کشور پرداخته است. از شاخص‌های کلیدی مانند تولید ناخالص داخلی (GDP)، گردش مالی تجارت خارجی، نسبت‌های سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاری‌های جهانی، مشارکت در انجمن‌های یکپارچه‌سازی و سازمان‌های بین‌المللی به عنوان معیارهای اصلی برای ارزیابی عملکرد اقتصادی این دو کشور استفاده شده است. هر دو کشور، با وجود چالش‌های ژئوپلیتیکی و اقتصادی متفاوتی که با آن روبرو هستند، تلاش‌های استراتژیکی را برای پیشسازی و استفاده از شرایط منحصر به فرد خود برای توسعه اقتصادی و ادغام جهانی نشان می‌دهند.

در مورد روسیه، مشاهده می‌شود که با وجود موقعیت مهم در تجارت بین‌المللی، هنوز نیاز به تنوع بیشتر در ساختار صادرات و واردات خود دارد. تمرکز زیاد بر صادرات نفت و انرژی، نشان‌دهنده وابستگی زیاد به این بخش است و نیاز به تلاش برای تنوع در صادرات به‌منظور کاهش وابستگی به منابع انرژی را نشان می‌دهد. همچنین، تحریم‌ها و تنش‌های جغرافیایی نیز به تغییرات در حجم تجارت خارجی روسیه اثر گذاشته‌اند. در مقابل، ایران با تراز تجاری مثبت و نرخ رشد تجارت مثبت، نشان از پتانسیل رشد در زمینه تجارت

دارد. اما، وابستگی زیاد به صادرات نفت و انرژی نشانگر ضرورت تنوع در ساختار صادرات و ایجاد منابع تازه درآمدزایی است. تحلیل مشارکت ایران در تجارت خدمات نیز نشان می‌دهد که توسعه در این بخش نیز می‌تواند به تنوع و رشد پایدار تجارت ایران کمک کند. همچنین، هر دو کشور نیاز به افزایش تنوع در صادرات و واردات دارند و باید با مدیریت مناسب ریسک‌های مرتبط با تحریم‌ها و تغییرات جغرافیایی، سعی در جلب سرمایه‌گذاری‌های خارجی بیشتر داشته باشند. افزایش سرمایه‌گذاری در نوآوری و تحقیق و توسعه نیز می‌تواند به توسعه پایدار اقتصادی و مشارکت بیشتر در تجارت جهانی کمک کند. بر اساس تحلیل‌های ارائه شده، هر دو کشور با چالش‌ها و فرصت‌های مختلفی مواجه هستند و سیاست‌های متفاوتی را برای مقابله با این چالش‌ها انجام داده‌اند.

تعهد ایران به افزایش سرمایه‌گذاری تحقیق و توسعه، همانطور که از افزایش قابل توجه آن از ۰.۴۱٪ تولید ناخالص داخلی (GDP) در سال ۲۰۰۲ به ۰.۸۸٪ در سال ۲۰۱۹ نشان داده شده است، استراتژی عمده برای تقویت اکوسیستم نوآوری خود را مشخص می‌کند. این تمرکز استراتژیک بر تحقیق و توسعه، نشان‌دهنده شناخت ایران از اهمیت دانش و فناوری به عنوان محرک‌های اصلی رشد اقتصادی و تنوع‌بخشی است، به ویژه در برابر تحریم‌های اقتصادی خارجی و نیاز به کاهش وابستگی اقتصادی به نفت. روند صعودی هزینه‌های تحقیق و توسعه، قصد برای پرورش یک ساختار اقتصادی مقاوم‌تر و متنوع‌تر را منعکس می‌کند که ایران را قادر می‌سازد تا بهتر با نوسانات اقتصادی جهانی و چالش‌های مرتبط با تحریم‌ها مقابله کند.

به طور متقابل، روایت اقتصادی روسیه با نقش قابل توجه اما نوسانی آن در تجارت جهانی، همراه با چالش‌ها و فرصت‌های استراتژیکی که ثروت عظیم منابع طبیعی و تأثیر مستمر تحریم‌های بین‌المللی ارائه می‌دهد، مشخص شده است. با وجود وابستگی شدید به صادرات کالاهای سوختی و انرژی، مشارکت روسیه در تجارت جهانی و تلاش‌های آن برای تنوع‌بخشی به اقتصاد، نشان‌دهنده مبارزه و استراتژی مداوم برای متعادل سازی قوت‌های اقتصادی سنتی با نیاز به نوآوری و مدرن‌سازی است. وابستگی به واردات، به ویژه در بخش ماشین‌آلات و تجهیزات، هم چالشی برای توانایی‌های تولید داخلی و هم فرصتی برای رشد از طریق پیشرفت فناوریانه و نوآوری را نشان می‌دهد.

تقابل استراتژی‌های اقتصادی ایران و روسیه در برابر پس‌زمینه‌های ژئوپلیتیکی و تلاش‌های ادغام اقتصادی جهانی آنها، زمینه‌ای غنی برای درک مسیرهای اقتصادی متفاوت آنها و تأثیرات گسترده‌تر آن بر دینامیک‌های اقتصادی جهانی فراهم می‌آورد. هر دو ملت در نقاط عطفی قرار دارند، جایی که تأکید استراتژیک بر تحقیق و توسعه، تنوع‌بخشی و نوآوری به عنوان اهرمی حیاتی برای رشد پایدار و مقاومت ظاهر می‌شود. افزایش تدریجی سرمایه‌گذاری‌های تحقیق و توسعه ایران، شاهی بر تغییر استراتژیک آن به سمت توسعه مدل رشد اقتصادی مبتنی بر نوآوری است. این رویکرد برای آرزوهای ایران برای دستیابی به یک اقتصاد متنوع و پایدار، کمتر وابسته به نفت و مقاوم‌تر در برابر فشارهای خارجی، حیاتی است. استراتژی اقتصادی ایران، که با افزایش مداوم هزینه‌های تحقیق و توسعه تأکید می‌شود، پتانسیل برای پیشرفت‌های قابل توجه در فناوری و نوآوری را نشان می‌دهد که می‌تواند راه را برای بهبود رقابت‌پذیری جهانی و مقاومت اقتصادی هموار کند.

روسیه، با چالش‌های استراتژیک مربوط به تحریم‌های اقتصادی و ضرورت تنوع‌بخشی اقتصادی، در حال حرکت در یک منظره اقتصادی پیچیده است. تحلیل، ضرورت استفاده روسیه از ثروت منابع طبیعی خود همراه با پیشبرد قاطع به سمت مدرن‌سازی و نوآوری اقتصادی را تأکید می‌کند. تنوع‌بخشی اقتصادی آن، به ویژه از طریق تقویت پایه‌های فناوریانه و صنعتی خود، استراتژی حیاتی برای تضمین رشد اقتصادی پایدار و بهبود موقعیت آن در نظم اقتصادی جهانی است.

در نهایت، آینده‌های اقتصادی ایران و روسیه، به عنوان بازیگران کلیدی در صحنه جهانی، به شدت به توانایی آن‌ها برای اجرا و حفظ سیاست‌هایی که نوآوری، تنوع‌بخشی و توسعه پایدار را ترویج می‌کنند، بستگی دارد. تعهد استراتژیک آن‌ها به تحقیق و توسعه و تلاش‌ها برای حرکت چالش‌ها و فرصت‌های ادغام اقتصادی جهانی، تعادل پیچیده‌ای بین استفاده از قوت‌های اقتصادی سنتی و پذیرش ضرورت‌های نوآوری و مدرن‌سازی را نشان می‌دهد. تمرکز مداوم بر این حوزه‌ها برای هر دو ملت هنگامی که آن‌ها به دنبال بهبود جایگاه اقتصادی جهانی خود هستند و پیچیدگی‌های منظره اقتصادی قرن بیست و یکم را هدایت می‌کنند، ضروری خواهد بود.

پیشنهادات بر آمده از تحقیق حاضر به دو کشور روسیه و ایران کمک کنند تا با چالش‌های اقتصادی موجود مقابله کرده و روند رشد و توسعه پایدار را ترویج دهند:

۱. تنوع‌بخشی در صادرات و واردات: هر دو کشور باید سعی کنند تا از وابستگی زیاد به صادرات کالاهای خاص مانند سوخت و انرژی کاسته و به تنوع در صادرات و واردات بپردازند. این کار می‌تواند مقاومت اقتصادی را تقویت کرده و آسیب‌پذیری در برابر تغییرات جهانی را کاهش دهد.

۲. افزایش سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه: سرمایه‌گذاری بیشتر در زمینه‌های نوآوری و تحقیق و توسعه می‌تواند به توسعه فناوری و ارتقاء تولید و صادرات کمک کند. این اقدام می‌تواند به ایجاد ارزش افزوده بیشتر و افزایش رقابت‌پذیری در بازار جهانی منجر شود.

۳. ترویج همکاری‌های بین‌المللی و منطقه‌ای: شرکت در اتحادیه‌ها و گروه‌های منطقه‌ای می‌تواند فرصت‌های جدیدی برای تجارت و سرمایه‌گذاری فراهم کند. این همکاری‌ها می‌توانند به افزایش جذابیت برای سرمایه‌گذاران خارجی و ترویج توسعه اقتصادی کمک کنند.

۴. اصلاحات ساختاری: اجرای اصلاحات در ساختار اقتصادی، بهبود محیط کسب و کار، کاهش مراحل بیروکراتیک، و تسهیل روند سرمایه‌گذاری و کسب و کار می‌تواند به رشد اقتصادی و جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی کمک کند.

۵. تنظیم و مدیریت مناسب ریسک‌ها: دولت‌ها باید برنامه‌ها و سیاست‌هایی را اجرا کنند که به مدیریت مناسب ریسک‌های مرتبط با تحریم‌ها، تغییرات جغرافیایی، و نوسانات اقتصادی کمک کند.

برای تحقیقات آینده در زمینه مقایسه وضعیت اقتصادی روسیه و ایران، پیشنهادات زیر را ارائه می‌شود:

۱. بررسی تأثیرات تغییرات جهانی مانند تحریم‌ها، نوسانات در بازار جهانی، و تغییرات سیاسی بر وضعیت اقتصادی دو کشور.

۲. بررسی عمیق‌تر روابط تجاری بین روسیه و ایران با سایر کشورها و مناطق جهان، به ویژه با کشورهای همسایه و اتحادیه‌های منطقه‌ای.

۳. مطالعه اثرات سرمایه‌گذاری‌های خارجی در بخش‌های مختلف اقتصادی دو کشور و تأثیر آن بر رشد و توسعه آن‌ها.
۴. بررسی الگوهای نوآوری و تحقیق و توسعه در روسیه و ایران و تأثیر آن بر رشد اقتصادی و رقابت‌پذیری دو کشور.
۵. بررسی نقش سیاست‌های داخلی و خارجی دو کشور بر روند توسعه اقتصادی و روابط تجاری آن‌ها با دیگر کشورها.
۶. مطالعه میزان تأثیر تحولات فناوری و دیجیتالی‌سازی بر اقتصاد دو کشور و چگونگی بهره‌گیری از آن در رشد اقتصادی.
۷. بررسی وضعیت مالی و بودجه‌ای دولت‌ها در دو کشور و نقش آن در تأمین مالی برای زیرساخت‌ها، آموزش و پژوهش و توسعه فناوری.
۸. مطالعه نقش بخش خصوصی و بخش دولتی در اقتصاد دو کشور و تأثیر آن بر رشد و توسعه اقتصادی.
۹. بررسی تأثیرات تغییرات آب و هوایی و مسائل محیط‌زیستی بر اقتصاد و توسعه پایدار دو کشور.
۱۰. مطالعه روند تحولات ساختاری اقتصادی و اصلاحات اقتصادی در روسیه و ایران و تأثیر آن بر رشد و توسعه اقتصادی.

منابع

- افضلی، کامران دستجردی، مرادی، اسکندر، رنجبری چیچوران، & کمال. (۱۴۰۲). تحلیل ژئوپلیتیک عوامل سیاسی-امنیتی موثر بر همگرایی اقلیم کردستان عراق با ایران در مقیاس‌های جغرافیایی. پژوهش‌های جغرافیای انسانی.
- شیرزادی، رضا. (۱۳۹۶). دولت، توسعه اقتصادی و ادغام در اقتصاد جهانی (مطالعه موردی روسیه ۱۹۹۰-۲۰۱۰). مطالعات اوراسیای مرکزی، ۱۰(۱)، ۱۳۵-۱۵۲. doi: 10.22059/jcep.2017.62904
- لعل خضری، حمید، & آشنا، ملیحه. (۱۴۰۲). بررسی رابطه پویای عدم اطمینان سیاست اقتصادی جهانی با تورم و نااطمینانی تورم در ایران. اقتصاد و تجارت نوین، ۱۱۸(۱)، ۱۴۹-۱۷۱. doi: 10.30465/jnet.2023.43351.1963

References

- Alexandro, R., & Basrowi, B. (2024). The influence of macroeconomic infrastructure on supply chain smoothness and national competitiveness and its implications on a country's economic growth: evidence from BRICS countries. *Uncertain Supply Chain Management*, 12(1), 167-180.
- Butsenko, I. N., & Makhova, M. A. (2017). Analysis of foreign trade in services of the Russian Federation. *Economic Research and Development*, 2, 151-161.
- Dicken, P. (2003). *Global shift: Reshaping the global economic map in the 21st century*. Sage.
- Gürler, H. E., Özçalıcı, M., & Pamucar, D. (2024). Determining criteria weights with genetic algorithms for multi-criteria decision making methods: The case of logistics performance index rankings of European Union countries. *Socio-Economic Planning Sciences*, 91, 101758.
- Ilyin, V. A., & Morev, M. V. (2018). The disturbing future of 2024. *Economic and Social Changes: Facts, Trends, Forecast*, 11(3), 9-24.
- Jean-Paul, F., & Martine, D. (2018). *Beyond GDP measuring what counts for economic and social performance: measuring what counts for economic and social performance*. OECD Publishing.
- Kuzmina, V. M., & Bychkova, L. V. (2016). Problems of functioning of the Eurasian Economic Union under sanctions conditions. In I. T. Nasretidinov (Ed.), *Modern trends in the customs policy of the Eurasian Economic Union* (pp. 213-230). Moscow: Prospekt.
- Kuznetsova, G. V. (2015). Russia's participation in international direct investment movement. *International Trade and Trade Policy*, 4, 39-44.
- Nicoletti, G., Golub, S. S., Hajkova, D., Mirza, D., & Yoo, K. Y. (2003). *Policies and international integration: influences on trade and foreign direct investment*.
- Nikulina, O. V., Kochetkova, S. Y., & Vozzhova, A. A. (2017). Analysis of trends in the development of international trade in intellectual property. *National Interests: Priorities and Security*, 13(3), 530-547.
- Nureev, R. M., et al. (Eds.). (2017). *Economic Sanctions against Russia: Expectations and Reality: Monograph*. Moscow: KnoRus.
- Osaunlenko, L. A. (2010). The place and role of Russia in world trade. *International Journal of Experimental Education*, 4, 17-18.
- Petrunyak, A. N. (2017). The place of Russia in the system of international trade. *Young Scientist*, 2, 474-478.
- Shadieva, D. (2016). Analysis of global trends in financing innovation activities. *World Economy and National Economy*, 2, 16-22.
- Shinkarevskaya, G. G. (2014). Russia in integration associations: acquisitions and losses. *International Law*, 1, 16-40.
- Starodubtseva, E. B. (2017). Savings and investments in the modern world. *Bulletin of the University (State University of Management)*, 5, 137-141.

- Strielkowski, W., Kulagovskaya, T., Panaedova, G., Smutka, L., Kontsevaya, S., & Streimikienė, D. (2023). Post-soviet economics in the context of international trade: opportunities and threats from mutual cooperation. *Economic research-Ekonomska istraživanja*, 36(1), 2021-2044.
- Yushkevich, O. S. (2015). Foreign capital and investment attractiveness of Russia: Analysis and prospects. *International Trade and Trade Policy*, 1, 49–57. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/v/inostrannyi-kapital-i-investitsionnaya-privlekatelnostrossii-analiz-i-perspektivy>